

EIGENTIJDS IDEALISME

Eigentijds
idealisme Een
afrekening met
het cynisme in
Nederland
Gabriël van
den Brink

AMSTERDAM UNIVERSITY PRESS

De hier gepubliceerde tekst berust volledig op het onderzoek naar *De Lage Landen en het hogere* dat tussen 2008 en 2011 werd uitgevoerd aan de Universiteit van Tilburg.

Aan dit onderzoek werd bijgedragen door Hanneke Arts-Honselaar, Wieger Bakker, Erik Borgman, Paul Dekker, Karen Ghonem-Woets, Loek Halman, Erik van Ingen, Heleen van Luijn, Nicole Maalsté, Heidi de Mare, Peter Nissen en Willem Witteveen.

Een wetenschappelijke uitgave met de volledige uitkomsten van het onderzoek (Gabriël van den Brink: *De Lage Landen en het hogere. De betekenis van geestelijke beginselen in het moderne bestaan*, ISBN 978 90 8964 358 2) is eveneens bij Amsterdam University Press gepubliceerd.

De voor deze korte versie noodzakelijke tekstbewerking was in handen van Michiel Panhuysen, terwijl de acht portretten door Nicole Maalsté zijn gemaakt.

Ontwerp omslag en binnenwerk: Maedium, Utrecht

ISBN 978 90 8964 365 0
e-ISBN 978 90 4851 510 3 (pdf)
e-ISBN 978 90 4851 616 5 (ePub)
NUR 741

© G. van den Brink / Amsterdam University Press, Amsterdam 2012

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoud

Voorwoord / 7

John Bos / 9

1 Zoektocht naar het Hogere / 13

Willem de Oude / 21

2 Historisch overzicht / 25

Joey Litjens / 35

3 De heiliging van het leven / 39

Armand Lavèn / 47

4 Onbaatzuchtig handelen / 51

Anneke Tas / 59

5 Professionals en werk / 63

Robbie Schmal / 73

6 Publieke verbeelding / 77

Rick Scholten / 83

7 Nederland in Europees verband / 87

Maria van der Berk / 95

8 Hernieuwing van de civil society / 99

Voorwoord

Er waart in Nederland al geruime tijd een geest van negativisme rond. Je hoort wel eens dat deze geest teruggaat op de aanslagen die tien jaar geleden in New York plaatsvonden. Dat is een misvatting. Het nihilisme heeft een veel langere geschiedenis en het komt niet alleen uit dramatische gebeurtenissen voort. Het berust – onder andere – op een filosofisch materialisme dat zich in het kielzog van de secularisatie overal in het Westen breed maakte. Velen geloven dat religieuze waarden, morele idealen en levensbeschouwelijke beginselen er in de moderne samenleving niet meer toe doen. Het is dan ook niet vreemd dat de publieke meningsvorming in het teken staat van onbehagen en ontgoocheling. Met dat negativisme willen wij in dit boekje afrekenen.

Onze tekst is gebaseerd op *De Lage Landen en het hogere*, een groot onderzoek naar de betekenis van geestelijke beginselen in Nederland dat drie jaar geleden werd gestart aan de Universiteit van Tilburg. Onze bevindingen zijn neergelegd in een wetenschappelijke uitgave die binnenkort verschijnt. Het huidige boekje biedt zowel meer als minder dan die uitgave. Minder omdat we ons beperken tot de voornaamste uitkomsten. Meer omdat we hier een reeks portretten opnemen die laten zien hoe gewone Nederlanders met het Hogere omspringen. Bovendien maken we duidelijk tegen welke denkbeelden wij ons eigenlijk afzetten. Zo scheppen we de helderheid die een publiek debat nu eenmaal vraagt – zonder ongenueanceerd te worden.

Mijn dank gaat in de eerste plaats uit naar de personen die zijn geportretteerd. Ze waren bereid tot een gesprek over de idealen die zij koesteren, over de waarden die ze belangrijk vinden en over de manier waarop het Hogere zich in hun leven manifesteert. Mijn dank geldt ook degene die deze portretten heeft gemaakt: Nicole Maalsté brengt motieven aan het licht die vermoedelijk door veel Nederlanders gedeeld worden maar vrijwel nooit op schrift komen. Verder dank ik Michiel Panhuysen voor zijn trefzekere synopsis van onze wetenschappelijke uitgave. Hij wist een boek van zo'n kwart miljoen woorden terug te brengen tot de tekst die nu voor u ligt. Tot slot dank ik alle medewerkers van Amsterdam University Press die er een mooie uitgave van gemaakt hebben.

Gabriël van den Brink

Leiden, september 2011

JOHN BOS

“Doe maar normaal, dan doe je al gek genoeg”

Leeftijd: 45 jaar

Burgerlijke stand: samenwonend

Kinderen: 2

Beroep: beheerder sportvereniging

Religie: geen

Politieke kleur: pvv

Zijn lange blonde haar heeft hij strak naar achteren in een vlecht gebonden. Achter zijn stoere, forse postuur verbergt de voormalige worstelkampioen een enorme sociale bewogenheid. Met onverholen trots geeft hij me een rondleiding op sportschool Simson KDO in de Haagse Schilderswijk. Al negentig jaar biedt deze sportvereniging mannen de gelegenheid om te worstelen, te boksen of een bak koffie te drinken. Aan de wand prijken zwart-witfoto's van oud-leden in worsteltenues. Op zijn zeventiende kwam John hier voor het eerst. Sindsdien is de inmiddels vijfenveertigjarige Hagenees niet meer weg te slaan bij de club.

Troubleshooter

Toen hij twaalf was overleed zijn moeder en werd hij bij pleegouders ondergebracht. Zijn twee zussen bleven bij elkaar wonen. Een van zijn zussen is verstandelijk gehandicapt en woont tegenwoordig in een gezinsvervangend tehuis. John haalt haar iedere zondag op. Na de LTS ging hij in militaire dienst, maar daar is hij halverwege mee gestopt. Toen kwam hij bij de sportschool terecht, eerst als lid en later als beheerder. Hij zorgt dat de spullen klaarstaan en is een echte troubleshooter. Als er problemen zijn tussen de sportschoolbezoekers of bij het innen van contributies, dan lost hij die op. De sportvereniging biedt jongens die anders op straat zouden rondhangen de mogelijkheid om op een positieve manier aan zichzelf te werken. Wil je die jongens aanspreken, dan heb je straatkennis nodig. Soms pikt John ze letterlijk van straat: “Ik heb geen opleiding gevolgd, maar ik weet wel hoe ik deze school moet runnen. Als je hier iemand met diploma's neerzet, ligt die binnen twee dagen beneden bij het tramhokje. Je moet hier geen mensen hebben die alles volgens bepaalde structuren en regeltjes doen. Dat werkt hier niet.”

Bidden om hulp

Met religie heeft John weinig op. Hij gelooft wel in een hogere macht, maar heeft daar geen beelden bij: “Ik weet niet of het een God, Allah of Boeddha is, maar ik geloof dat we onderdeel zijn van iets wat wij nog niet kunnen beseffen. Ik weet niet wie het is. Het is meer iets geestelijks.” Hij vindt het lastig om erover te praten en is er eigenlijk ook niet mee bezig. Naar de kerk gaat hij nooit maar als hij het moeilijk heeft, bidt hij soms: “Ik weet eigenlijk niet hoe ik ertoe ben gekomen en ook niet hoe ik het uit moet leggen. Dan vraag ik een beetje hulp of kracht. Je gedachten gaan dan ergens anders naartoe. ‘Kom ouwe, help me eens even’, zeg ik dan. Ik denk dat het helpt. Baat het niet, dan schaadt het niet.” Op de club praat hij nooit over dergelijke zaken. John is meer een man van de praktijk.

ID-baan

Zijn werk bij de sportvereniging heeft hij zeven jaar lang als ID-baan gedaan. Het was de bedoeling dat hij uiteindelijk een vast contract bij de gemeente zou krijgen, maar ineens was de subsidiepot voor dit soort banen op. John kwam in een uitkering terecht: “Met mij werden er nog een paar duizend mensen werkloos. Die werkten bijvoorbeeld als conciërge of als toezichthouder bij buurtpleintjes.” Het is niet duidelijk of hij zijn werk bij de sportvereniging met behoud van uitkering mag blijven doen. De Sociale Dienst verplicht hem nu een opleiding tot vrachtwagenchauffeur te volgen. Dat ziet hij niet zitten: zonder hem is de vereniging ten dode opgeschreven. John is de enige die in het dagelijkse clubgebeuren voor continuïteit zorgt. Verontwaardigd roept hij: “Er moet hier een vaste persoon zijn en dat ben ik altijd geweest. Hoe kun je nou de poten onder zoiets uitzagen?”

Mijn stekkie

De financiële kant van zijn werkzaamheden heeft hem nooit geïnteresseerd: “Ik kon ook sporthalbeheerder worden. Dan had ik een vaste aanstelling gekregen en zou ik ook veel meer verdienen. Maar dat boeit me helemaal niet. Ik heb het nu naar mijn zin en dat is mij meer waard dan een dikke boterham met stress. Dit is mijn stekkie. Ik kan hier trainen en lekker met die gasten werken. Bij de gemeente begrijpen ze dat niet.” Gepassioneerd vertelt hij over een jongen die vijfendertig kilo is afgevallen sinds hij kwam trainen. Een andere jongen die illegaal in Nederland verbleef, kon voor een klein bedrag als vrijwilliger bij de club aan de slag. “We hebben hem met de club opgevangen. Hij had echt helemaal niks. Nu heeft hij inmiddels zijn verblijfsstatus en een huisje. Die jongen komt hier elke dag

naartoe. Hij vindt het fantastisch wat wij voor hem hebben gedaan. Daar doe je het eigenlijk voor.”

Normaal doen

John is tevreden over de manier waarop hij zijn kinderen opgevoed heeft. Ze hebben allebei werk, zijn nooit met justitie in aanraking geweest en gebruiken geen drugs. Als belangrijkste waarde heeft hij hun meegegeven: ‘Doe maar normaal, dan doe je al gek genoeg.’ Daarmee bedoelt hij dat mensen elkaar moeten respecteren en elkaar met rust moeten laten. “Mensen vragen wel eens of we geen ellende hebben met zoveel culturen in de sportvereniging. Dan zeg ik: ‘Iedereen is gewoon normaal hier. Klaar.’ Ben je vervelend, dan ga je d’r uit. Of je nou Ahmed of Japie heet, dat interesseert ons niet. Je moet mét elkaar leven en niet tegen elkaar. Dat is het verhaal. Zolang als ik op deze school kom, zijn hier allochtonen. Het zijn er nu meer dan vroeger. Vroeger was tachtig procent Nederlander en twintig procent allochtoon. En nu is het andersom. Dat maakt niet uit. Ik zie dat niet eens.”

Sporten bindt

Volgens John hoeft hij de mensen op de club niet te leren wat respect is: “Op de een of andere manier spreekt dat vanzelf. Dat gebeurt gewoon door met elkaar om te gaan. Het gaat automatisch. We hebben Russen, Oekraïners, Grieken, Turken, Marokkanen. En iedereen respecteert elkaar. Je bent hier allemaal gelijk. Kijk, als je de mentaliteit hebt om te gaan sporten, dan kom je met een heel andere instelling binnen. Ik weet niet hoe je dat uit moet leggen. Dan heb je een hele andere aanvangspositie dan met gasten die op straat hangen. Als je met elkaar hebt getraind, ontstaat er een soort gezamenlijkheid. Je moet niet vragen hoe dat werkt, maar het werkt wel zo. Sporten geeft een band.”

Laagdrempelig

Volgens John heeft hij wel vijftig verschillende nationaliteiten in huis. Zo vormt de club een goede afspiegeling van de wijk: “Alle rangen en standen trainen hier. We hebben ook een praatgroepje van ouwe knakkers. Het is gewoon een vereniging.” Momenteel kampt de club met financiële problemen, omdat de vaste lasten voor het pand erg hoog zijn. Vroeger zaten ze voor een appel en een ei in een ander pand, maar dat werd gesloopt. Het huidige pand is veel te duur en de gemeente wil niet bijspringen. John kan daar flink kwaad over worden: “Ik vind het echt zonde dat de gemeente dit naar de klote laat gaan. Ze trekken miljoenen uit om mensen aan het

sporten te krijgen en dit kost totaal niks. In principe willen we helemaal geen hulp, maar het kan nu eenmaal niet anders. Het enige wat we nodig hebben is een goedkope ruimte en geld voor één vaste kracht die de boel draaiende houdt. De rest kan met vrijwilligers.” Van de tweehonderd leden zijn er misschien honderd betalend. Als het aan John ligt, hoeft niemand contributie te betalen: “Dit is een vereniging en geen commerciële club. Daarom willen we de kosten zo laag mogelijk houden. De contributie is twintig euro per maand. Daar kun je zeven dagen in de week voor trainen en je kunt hier douchen. Dat is nog geen euro per dag. Als mensen het niet kunnen betalen dan wachten we gewoon tot ze weer geld hebben. Zo gaat dat hier.”

Consumptiemaatschappij

John denkt dat de saamhorigheid in Nederland terugkomt als de nood hoog is. De consumptiemaatschappij zorgt er volgens hem voor dat mensen niet gauw tevreden zijn: “Ieder huishouden heeft tegenwoordig minimaal twee tv’s en twee auto’s. Het moet steeds luxer, mooier en groter. Je werkt ervoor, maar het wordt je ook een beetje opgedrongen om al die dingen te kopen. Op een gegeven moment houdt dat op. Voor een hoop mensen is het moeilijk om dat allemaal los te laten. Maar vroeger hadden we het geld ook niet. Ik denk dat daar een beetje het knelpunt zit. Wij woonden vroeger in een huisje in Molenwijk, waarvoor mijn ouders zestig gulden huur in de maand betaalden. Met gas en licht erbij. De buitendeur stond dag en nacht open, want er was niks te halen. We hadden een sleutel, daar kon je de hele buurt mee open krijgen.”

Doen wat je belooft

John zal niet snel gaan stemmen als er verkiezingen zijn. Hij is tegen de gevestigde politiek. Daar worden dingen besloten waar hij het niet mee eens is. Hij vindt het belangrijk dat je ergens voor staat. Daarom waardeert hij Geert Wilders: “Als ik zou moeten stemmen, dan krijgt Wilders mijn stem. Niet omdat ik het met al zijn standpunten eens ben. Ik ben het met niemand eens. Maar hij heeft wel een mening en staat ergens voor.” Voor Pim Fortuyn had hij nog meer waardering: dat was een van de weinige mensen naar wie hij kon luisteren. “Die man had wat te vertellen. Wat er nu zit is allemaal één grijze massa. Ze beloven dit en ze doen dat. Ik erger me aan al die kontendraaij in de politiek. Als je wat belooft moet je het doen ook.”